"JÚKLEW" TEXNOLOGIYASÍ – DIDAKTIKANÍŃ TIYKARǴÍ MÁSELELERINEN BIRI SÍPATÍNDA

Dauletmuratova Bayramgúl Maxsetbay qızı
Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı Tálim hám tárbiya teoriyası hám metodikası (baslawısh tálim) qánigeligi 2-basqısh magistrantı

Annotatsiya: Usı maqalada "Júklew" texnologiyasınıń konsentrlengen tálim texnologiyasında úyreniliwi, onıń bir qansha didaktikalıq modelleri, principleri, konsepciyaları, "Júklew" texnologiyasınıń ilimiy-teoriyalıq tiykarları jarıtıp beriledi.

Kalit so'zlar: Konsentrlengen tálim, tálim modeli, "Júklew" texnologiyası, "júklew usılı", intensiv úyreniw modeli, "Quwanısh hám erkin uslaw principi", "Suggestiv múnásábitler".

IMMERSION TECHNOLOGY - AS ONE OF THE DIDACTIC METHODS

Dauletmuratova Bayramgul Makhsetbay kizi
Nukus State Pedagogical Institute, Master's student of the 2nd stage of the field of Theory and Methodology of Education and Training (primary education)

Abstract: In this article, the study of "immersion" technology in the concentrated educational technology, some of its didactic models, principles, concepts, scientific and theoretical foundations of " immersion" technology are discussed.

Keywords: Concentrated learning, educational model, "immersion" technology, "immersion method", intensive learning model, "Principle of joy and free retention", "Suggestive relationship".

Házirgi biz jasap atırǵan zaman texnika hám texnologiyalardıń joqarı dárejede rawajlanǵan dáwiri esaplanıp, bunday jańa texnologiyalardan paydalanǵan halda tálim-tárbiya processin alıp barıw búgingi kúnniń baslı talabına aylanıp barmaqta.

Atap aytqanda úzliksiz tálim sistemasında pedagogikalıq texnologiyalar, jáne de innovacion texnologiyalardı ámeliyatqa engiziw arqalı tálimniń sapası bir qansha jetilisip, joqarı nátiyjelerge erisilmekte.

Búgingi kúnde zamanagóy pedagogika páni sapalı oqıtıwdı támiyinlew ushın barlıq zárúrli texnologiyalarǵa iye. Dástúriy oqıtıw menen bir qatarda oqıtıwshılardıń oqıw processindegi jetekshi rólin asırıw maqsetinde jańa texnologiyalar iskerlik kórsetip kelmekte. Atap aytqanda olar arasında konsentrlengen oqıtıw - tálim texnologiyasınıń belgili bir tarmaǵı sıpatında keńnen qollanılmaqta. Zamanagóy

mektep pánlerdiń házirgi jaǵdayın sáwlelendiriwshi tálim mazmunı hám tiyisli túrde jańa pánlerdegi bilimlerdi úyrenip shıqpay turıp anıq bir nátiyjege erise almaydı. [1]

Konsentrlengan tálim teoriyası hám ámeliyatı tálim texnologiyası sıpatında

Ataqlı rus alımı L. M. Fridmannıń aytıp ótkenindey, "Ámeldegi oqıw processin shólkemlestiriw sisteması arqalı mektep turmısın demokratiyalastırıw oqıtıwshılar hám oqıwshılar ortasındaǵı múnásibetlerdi, olardıń óz ara qarım-qatnasın támiyinlep bere almaydı". Usınıń sebebinen, búgingi kúnde zamanagóy mektepte oqıw procesin túpten jańadan shólkemlestiriw jolları máselesi júdá aktual bolıp tabıladı. [4]

Bul máselelerden biri tálimdi shólkemlestiriwdiń sonday sistemasına ótiw bolıp, ol tálim procesin insan aqılınıń tábiyiy psixologiyalıq qásiyetlerine múmkinshiligi barınsha jaqınlastıradı. Bul wazıypanı konsentrlengen tálim dep atalıwshı tálim ámelge asıradı, bunda oqıtıwshı hám oqıwshılardıń itibarı sabaqlardı bloklarǵa birlestiriw, oqıw kúni hám hápte dawamında parallel túrde úyreniletuǵın pánler sanın kemeytiw arqalı hár bir pándi tereńirek úyreniwge qaratıladı.

Dástúriy oqıtıw menen bir qatarda, jergilikli shólkem hám oqıtıwshılardıń oqıw processindegi jetekshi rólin óz ishine alǵan halda, jańa texnologiyalar da iskerlik kórsetip atır, atap aytqanda olar arasında konsentrlengen oqıtıw - tálim texnologiyasınıń úlgisi bolıp esaplanadı. Zamanagóy mektep úyrenilip atırǵan pánlerdiń házirgi jaǵdayın sáwlelendiriwshi tálim mazmunı hám jańa pánlerden alatuǵın bilimlerdi qollanbay turıp oqıtıwdı ámelge asıra almaydı.

«Konsentrlengen tálim» túsinigi úlken sistemalastırıw (ulıwmalastırıw) hám basqa (dástúriyden ayrıqsha) waqıt rejimi sebepli oqıw waqtın kóbeytpesten oqıwshılar tárepinen úlken kólemdegi tálim maǵlıwmatların ózlestiriwdi óz ishine alǵan arnawlı islengen oqıw procesi.

Konsentrlengen tálimniń tálim texnologiyası bir qatar óz-ara baylanıslı mashqalalardı sheshiw imkaniyatın beredi:

- tálim maǵlıwmatları kóleminiń kóbeyiwi hám úyreniw waqtınıń sheklengenligi faktorı ortasındaǵı ayırmashılıq mashqalası;
- tálim procesin aktivlestiriw mashqalası;
- oqıwshılardıń kognitiv(bilimlerdi ózlestiriw processi) qızıǵıwshılıqların qáliplestiriw hám aktivlestiriw mashqalası;
- pútin bir shaxstı qáliplestiriw mashqalası.

Bul máseleler sheńberinde izertlew alıp barılǵan.

Konsentrlengen tálim oqıw processin aktivlestiriw arqalı birinshi mashqalanı sheshiw imkaniyatın beredi. Usıǵan baylanıslı, intensivlestiriw eki usılda ámelge asırıladı:

1) sistemalastırıw (sxemalastırıw, dúzilis, "tıǵızlaw") hám bir waqıttıń ózinde oqıw materialın keńeytiw, yaǵnıy maǵlıwmattı qayta tártipke salıw;

2) tálimniń jańa aktiv quralları, usılları, formaların izlew arqalı ámelge asırıladı.

Konsentrlengen úyreniw, keń mánige iye - waqtınshalıq múmkinshilikler, pútin bir shaxstı qáliplestiriw mashqalasın, sonday-aq, bunday wazıypalardı sheshe aladı:

- oqıwshınıń pútin bilimlerin qáliplestiriw;
- onıń pútin kórkem talǵamınıń qáliplesiwi.

Hár qanday tálim texnologiyası úyreniw modelleri kompleksin óz ishine aladı. Usı tálim texnologiyasına sáykes keletuǵın oqıw modelleri izertlew obyekti esaplanadı.

Tálim modeli degende, belgili bir tálim dáwirinde qollanılatuǵın didaktikalıq tiykar (oqıtıw usılı hám sabaqtı shólkemlestiriw forması) hám pedagogikalıq úskeneler (qural hám usıllar) dan ibarat kompleks túsiniledi.

Oqıw modelleri tómendegi abzallıqlarǵa iye bolǵan modellerdi óz ishine aladı:

- oqıw waqtı birligi ushın úyrenilgen maǵlıwmatlar kólemin asırıw;
- belgili bir kólemdegi oqıw maǵlıwmatların úyreniw ushın ulıwma waqtın kemeytiw;
- oqıtıw usılları hám formalarınıń ulıwma sanınıń kóbeyiwi (didaktikalıq tiykardıń hár túrliligi);
- oqıw waqtı birliginiń dawam etiw waqtın asırıw.

Konsentrlengen tálimniń tiykarǵı modelleri qatarına Suggestopedia (shet tilin oqıtıwdıń jıyındısı) (G. K. Lozanov) hám "Júklew" (M. P. Shetinin) kiredi. [5]

"Júklew" texnologiyası konsentrlengen tálimniń keń tarqalǵan modeli sıpatında

Pedagogikalıq ádebiyatlardı analiz qılıw nátiyjeleri sonı kórsetedi, "Júklew" túsinigi ámelde anıq qáliplestirilmegen. Bunnan tısqarı, bul kontseptsiya negizgi mánisi sıpatında avtorlar túrli usıllardı názerde tutadı. Barlıq túrdegi "Júklew" variantların xarakteristikalaytuǵın(sıpatlaytuǵın) ádebiyattıń pútkil kólemine qaray juwmaq shıǵarıwımız múmkin, kontseptsiyanıń túp-tiykarında eki tiykarǵı (lekin júdá basqasha) mánis bar.

Birinshiden, usınıs etiwshi tásirden paydalanǵan halda bir oqıtıw usılın ańlatadı. Usıǵan tiyisli tiykarǵı dóretpeler XX ásirdiń 60 -jıllarınıń aqırı 70-jıllardıń ortalarına tuwrı keledi. (Lazanov G. K., Zimnyaya I. A., Granovskaya R. M.) [6]

Ekinshi (keń mánide) den, "Júklew" bir yamasa bir neshe jaqın pánlerdi uzaq waqıt (bir neshe saattan bir neshe kúnge shekem) arnawlı shólkemlestirilgen bilimlerdi óz ishine qamtıp aladı. Bul terminniń qollanılıwı Shetininniń eksperimental jumısı menen baylanıslı halda 80-jıllardıń baslarına tuwrı keledi. Keyinirek bul jónelis kóplegen modellerde kórsetilgen: salıstırıwlawda "Júklew", pánlerara "júklew" (A. N. Tubelskiy), keletuǵın "Júklew" (A.A.Ostapenko) [3], obrazǵa "Júklew" (E.V.Shubina) [2], mádeniyatqa "Júklew" (E.B.Evladova).

"Júklew" usınıs tásirinen paydalanǵan halda intensiv úyreniw modeli sıpatında

Rus psixologi R. M. Granovskaya "Júklew" diń tolıq xarakteristikasın atap kórsetken. Júklew degende ol "dem alıw, usınıs hám oyın elementleri menen aktiv úyreniw usılın ańlatadı. Onıń atap ótiwinshe, isenimge tiykarlanǵan basqa oqıtıw usıllarınan ayrıqsha bolıp esaplaw, " júklew usılı" kóp tárepten usınısqa tayanadı. Usınıstıń nátiyjesi - itibardıń tábiyiy joqarı konsentraciyası hám dóretiwshilik qábiletlerdi kúsheytiw (azat etiw).

Júklew usılı úsh principke tiykarlanadı: klasta zawıqlanıw hám dem alıw, sanalılıq hám qıyalında sáwlelendiriwdiń birligi, oqıw processinde óz-ara baylanıs.

"Quwanısh hám erkin uslaw principi" oqıw processine salıstırǵanda is - háreketlerdiń passivligi dárejesinde túsiniliwi kerek. Áhmiyetlisi, oqıwshınıń sırtqı kórinisi emes, ol zorıqqanda hám dıqqatın jámlegen waqıtta marapatlandırılǵanda emes, bálki onıń úyreniw ushın ishki dúnyası qálipleskende ǵana bilim alıw kónlikpesi payda boladı. Bul princip - túsiriw basqıshı emes, bálki úyreniwdiń sanalılıq hám qıyalında sáwlelendiriwdiń birligi principi shaxstıń sanalı hám sanasız funktsiyalarında qáliplesken pútin qatnasıwın talap etedi.

"Suggestiv múnásibetler" principi tálim procesin shaxs rezerv (baza) lerin aktivlestiriwge jóneltiriledi. Bul princip tálim nátiyjeleri haqqında turaqlı maǵlıwmattı talap etedi.

Úyreniwdiń suggestopediyalıq kontseptsiyası dep sezimlik tásir etiw hám ózin tetik uslaǵan jaǵdayında tez eslep qalıwına alıp keliwin túsinemiz, bul bolsa hádden tıs yadında qalıwına alıp keledi. Ol barlıq awızsha hám awızsha bolmaǵan sırtqı hám ishki usınıs qurallarınan kompleks paydalanıwdı óz ishine aladı.

Bul kontseptsiyanı ámelge asırıw úyreniw ushın arnawlı psixologiyalıq - pedagogikalıq shárayatlardı jaratıwdı názerde tutadı. [7]

Juwmaqlap aytqanda, konsentrlengen tálimniń túrli modellerin analiz qılıw texnologiyanıń ayrıqsha ulıwma qásiyetlerin ajıratıp kórsetiw imkaniyatın beredi.

Konsentrlengen tálimniń tálim texnologiyasın úyreniwdi juwmaqlap, tómendegi juwmaqlar shıǵarıwımız múmkin:

1. Konsentrlengen tálim – tálim texnologiyası sıpatında intensiv oqıtıw usıllarınan biri bolıp tabıladı. Ol waqıtqa tiykarlanǵan tálim menen birgelikte isletiliwi múmkin.

2. Konsentrlengen tálimdi túrli jastaǵı adamlar úyreniwge boladı hám túrli tálim programmaları ushın uqsas bolǵan túrli modellerge iye boladı.

3. Bul texnologiya ulıwma tálim hám tálim programmalarına da tiyisli.

4. Konsentrlengen tálim úzliksiz tálim modeliniń jaratılıwıma múmkinshilik beredi, onıń tiykarı sol texnologiyanıń ózi boladı.

5. Konsentrlengen shınıǵıwdıń qollanıw sheńberi júdá keń:

- texnologiya birdey jastaǵılar ushın da, túrli jastaǵı tálim gruppaları quramı ushın da qollanıladı;

- texnologiya barlıq awızsha belgili pánler ushın qollanıladı, lekin bir waqıttıń ózinde tábiyiy hám tariyx pánlerin oqıtıwda eń nátiyjeli esaplanadı;

- texnologiya túrli tálim mekemelerinde qollanılıwı múmkin: tálim shólkeminiń ózinde, ilimiy hám ilimiy-izertlew mekemeleri shárayatında, densawlıqtı saqlaw mekemeleri shárayatında;

6. Bul tálim texnologiyası tómendegilerge múmkinshilik beredi:

- oqıwshınıń bilim alıw hám jeke waqtın únemlew;

- oqıtıwshınıń jumıs waqtın únemlew;

- oqıwshılarǵa tereń bilim beriw;

- oqıwdıń ózlestiriw waqtın kóbeytpesten bilim alıw kólemin asırıw;

- bilimlerdi jetilistiriw programmasın ámelge asırıw;

- hár bir oqıwshıǵa materialdı tábiyiy túrde ózlestiriw imkaniyatın beretuǵın individuallıq principin ámelge asırıw;

- oqıwshılardıń sabaqta sharshawın kemeytiw;

- balalar gruppalarında psixologiyalıq ıqlımdı jaqsılaw;

- úyreniw ushın motivatsiya dárejesin asırıw.

7. Konsentrlengen tálim klassta oqıwshı hám oqıtıwshı ushın qolaylıq jaǵdayın jaratadı.

"Júklew" konsentrlengen tálimniń tiykarı sanaladı. "Júklew"diń orayında oqıw materialınıń mazmunın birlestiriw jatadı. Bul usıl belgili bir temalar yamasa joybarlar boyınsha oqıw pánlerin oqıtıwdı gruppalaw imkaniyatın beredi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Волков И.П. Учим творчеству. М., Педагогика, 1982 г.

2. Месяц С.Д. Погружение — шаг в противоположность. Из опыта осмысления // Методика погружения: «за» и «против»: Сб. научн. метод, ст. /Под ред. А.А. Остапенко. Краснодар АЭСПК. 1995. С. 23-29.

3. Погружение как метод концентрированного обучения: Сб.научно-методических ст. / Под ред. А.А. Остапенко. Азовская: АЭСПК, 1997. 16 4.с. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. М.: Народное образование, 1998

4. Левитес Д.Г. Практика обучения: образовательные технологии. М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1998. 288 с.

5. Щетинин М.П. Объять необъятное: Записки педагога: книга. Педагогикаб, 1986.

6. Прохорова Н.Г. Концентрированное обучение русскому языку в основной школе. Краснодар: Просвещение-Юг, 2002. 44 с.

7. Погружение как метод концентрированного обучения: Сб.научно-методических ст. / Под ред. А.А. Остапенко. Азовская: АЭСПК, 1997. 16 с. (Вестник Азовского экспериментального социально-педагогического комплекса. Выпуск 5).Хуторской А.В. Эвристическое обучение: Теория, методология, практика. М.: Международная педагогическая академия, 1998.